

Recenze monografie Tomášek, J. (2019): Úvod do kriminologie (2. vyd.). Plzeň: Aleš Čeněk.

ISBN: 978-80-7380-746-7, 215 stran.

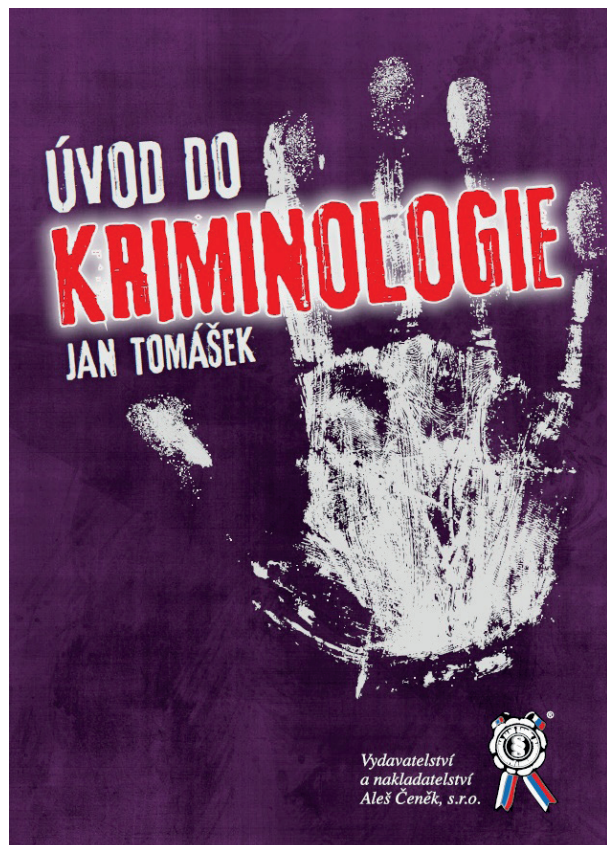
Jana Hulmáková
Institut pro kriminologii a sociální
prevenci

V lednu 2019 byla ve Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk vydána kniha Úvod do kriminologie Jana Tomáška. Publikace je fakticky aktualizovaným a doplněným vydáním publikace Úvod do kriminologie: Jak studovat zločin, která byla vydána v roce 2010 v nakladatelství Grada.

Již z názvu knihy vyplývá, že cílem autora je poskytnout základní přehled o všech obecných oblastech, kterými se kriminologie zabývá, včetně seznámení se základními pojmy, se kterými se v jejím rámci lze setkat. Zároveň však nejde o zpracování těchto témat, jak je známe z klasických učebnic kriminologie. Jedná se v podstatě o kritického průvodce jednotlivými tématy obecné části kriminologie a nejsou zde samostatně zpracovávána specifika vybraných skupin pachatelů či druhů kriminality.

Autor se zde zároveň neobrací pouze na odbornou kriminologickou veřejnost a studenty oborů, které úžeji souvisejí s předmětem kriminologie. Tím, že často konfrontuje obvyklé představy veřejnosti o kriminalitě, pachatelích, obětech, ale i vhodných formách reakce na kriminalitu s opakovaně ověřenými poznatky kriminologických výzkumů, může oslovit též širší veřejnost, zejména pak čtenáře, kteří, jak autor sám uvádí, se chtějí nad kriminalitou a jevy s ní spojenými hlouběji zamýšlet. Kniha se také od klasických učebních textů liší způsobem stylistického zpracování. Autor používá někdy i beletristických obrátů a výklad o jednotlivých kriminologických pojmech či zjištěních je hojně prokládán příklady, což usnadňuje překonat někdy, pro laiky či začínající kriminology, na první pohled méně záživná témata.

První kapitola je zaměřena na předmět kriminologie a výklad pojmu zločin, včetně rozdílných definic kriminality. Zabývá se zde rovněž stručně vývojem kriminologie jako vědy a jejím vztahem k souvisejícím vědním oborům. Neopomíná ani informace o současném stavu rozvoje kriminologie v České republice a ve světě.

Významným přínosem publikace je poměrně široký prostor, který autor věnuje otázkám spojeným se vztahem kriminality a médií. To je téma, kterému je dosud v rámci českých kriminologických učebnic věnována pouze dílčí či okrajová pozornost, a to přesto, že vliv médií na veřejné mínění, strach z kriminality a následně i trestní politiku je velmi významný. Autor zde například popisuje proces průběhu morálních panik, ale obecně i to, jakým způsobem média informují o kriminalitě, a upozorňuje na potřebu racionální a kritické analýzy poznatků získaných z těchto zdrojů.

V další kapitole se autor zamýšlí nad významem kriminálních statistik v oblasti kriminální fenomenologie, uvádí základní přínosy, ale také omezení, se kterými je třeba v rámci analýzy počítat, pokud na jejich základě chceme analyzovat trendy týkající se rozsahu, struktury a dynamiky kriminality. V této souvislosti možná mohl autor zmínit též změny v metodice vykazování statistických údajů Policií ČR, které od roku 2016 významně omezují srovnání s předchozím obdobím. Autor zde neopomíná ani jeden ze zásadních problémů kriminálních statistik – latentní kriminalitu. Obecný výklad doplňuje základními informacemi o vývoji registrované kriminality v České republice a některými aktuálními poznatky, které vyplývají z výzkumů latence.

Kapitola věnovaná kriminologickému výzkumu na to pak vhodně navazuje. Blíže se zde autor zabývá především self-reports a viktimologickými výzkumy, včetně výsledků aktuálních výzkumů v této oblasti, a to nejen z českého prostředí, ale také z mezinárodních srovnávacích výzkumů. Pozornost je věnována i problematice vývojové kriminologie a longitudinálních výzkumů, včetně jevu desistence.

Každá učebnice či úvod do problematiky kriminologie zpravidla čelí problému, jak zpracovat velmi obsáhlou materii – teorie, které se zabývají příčinami kriminality. Autor se s tímto úkolem vypořádal velmi zdařilým způsobem. Výklad opírá o tradiční dělení mezi východisky pozitivistické a klasické školy a poukazuje na jejich odraz v různých kriminologických teoriích a přístupech, včetně těch současných. Nepokouší se zde o vyčerpávající výklad všech či většiny kriminologických teorií či směrů, což je v daném rozsahu i formátu publikace úkol prakticky nemožný, ale nastiňuje všechny základní kriminologické směry a v jejich rámci pak pro ilustraci některé vybrané teorie a jejich představitele, které považuje za typické. Zároveň však čtenáři nabízí odkazy na publikace, které se danou problematikou zabývají hlouběji. Trošku větší pozornost mohla být u jednotlivých teorií a jejich autorů věnována uvedení základních děl, ve kterých byly tyto teorie prezentovány a ze kterých autor čerpal.

V rámci kapitoly věnované viktimologii pak kromě vývoje viktimologických výzkumů a přístupu k oběti jako předmětu zkoumání kriminologie, vysvětluje také základní pojmy jako je viktimnost, viktimizace či sekundární viktimizace. Zároveň však poukazuje na kontrast mezi některými mýty či stereotypními představami v této oblasti a poznatky viktimologických výzkumů. Důraz je zde rovněž kladen na přínosy restorativní justice v oblasti přístupu k zámům obětí a jejich ochraně a také na uvedení základního přehledu o subjektech, které se zaměřují na pomoc obětem.

V kapitole věnované kontrole kriminality pak poukazuje na základě kriminologických poznatků v oblasti penologie na to, jak jednotlivé teorie účelu trestu, resp. strategie trestání, „fungují“ při realizaci v praxi. Dále vedle klasických poznatků o problematických účincích či vedlejších efektech sankcí spojených s odnětím svobody zmiňuje též otázky a

poznatky, které se týkají efektivity různých přístupů a programů nespojených s odnětím svobody. Pozornost je věnována také popisu a rozdělení jednotlivých preventivních aktivit. Za velmi přínosné lze považovat to, že se zde autor věnuje problematice v České republice příliš neprobírané, která má však výrazný vliv na trestní politiku, a to je problematika přístupu k postihu recidivy v rámci systému trestní justice označovaná jako tzv. „trestní prémie či bonus“ pro recidivisty.

Závěrem je třeba dodat, že předložená kniha je skutečně důstojným a zároveň poučavým průvodcem po základních oblastech, kterými se kriminologie zabývá, a to nejen pro kriminology a další odborníky, kteří se kriminologii věnují dlouhodobě, ale též pro ty čtenáře, kteří sice o zločinu a jeho trestání již mnoho slyšeli, např. z médií, ale mají zájem seznámit se i s poznatky, které o nich přináší kriminologie, a se způsoby, kterými jsou tyto poznatky získávány, včetně problémů, které je třeba při jejich interpretaci brát do úvahy. Tím zároveň tato kniha vhodným způsobem doplňuje tradiční české učebnice kriminologie